

УДК 338.124.4

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ ДОНБАСУ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Л. В. Шинкарук, д. е. н., професор, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України», lidia_shyn@ukr.net

У статті аналізуються тенденції функціонування галузей економіки старопромислового регіону в умовах економічної й політичної нестабільності. Виокремлено структурні особливості економіки Донбасу та обґрунтовано необхідність проведення структурної перебудови на основі неоіндустріальних процесів. Доведено необхідність врахування досвіду країн ЄС при здійсненні структурної перебудови та диверсифікації економіки старопромислових регіонів України.

Ключові слова: старопромислові регіони, структура економіки, галузева структура старопромислових регіонів, диверсифікація економіки старопромислових регіонів України, економічна нестабільність, структурна перебудова, вугільна промисловість, неоіндустріалізація Донбасу.

Постановка проблеми. На Донбасі відбуваються безпрецедентні події, хоча й не з вини України, але їх важкі наслідки стосуються кожного українця, тому безсумнівно вимагають адекватної державної політики подолання наслідків війни. Збройний конфлікт на Сході України здійснює, безперечно, надзвичайно негативний вплив не лише на промисловість регіону, але й на економічний потенціал країни в цілому. Йдеться не лише про результати руйнування економіки цього регіону – окупованої і підконтрольної Україні частини, але й про проблеми, які безпосередньо пов'язані з підприємствами інших регіонів країни. Сьогодні ситуація у Донецькій та Луганській областях негативно позначилась на економіці областей, які з ними межують – Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській, тобто тих, де зосереджена значна частина промислового потенціалу України.

Економіка Донбасу – це застарілі технології, небезпечні та шкідливі умови праці, висока енергомісткість виробництва. Важливо зазначити, що ніхто навіть не мав наміру розбудувати тут сучасну промисловість. Олігархів ця ситуація влаштовувала, оскільки без значних капіталовкладень у регіон отримувалися величезні прибутки. Будь-яка ініціатива щодо змін наражалася на перепони, які створювала влада, аргументуючи неможливість проведення радикаль-

них структурних перетворень в регіоні через небезпечні соціально-економічні наслідки цих процесів. Вважалося, що в короткостроковому періоді відбудеться різке зростання безробіття та падіння промислового випуску, оскільки «Донбас годує всю Україну».

Практика показує всю безпідставність подібної аргументації. Щодо Донецької області то у 2011 та 2012 роках перевищення обсягів податкових надходжень, зібраних на її території, над обсягами перерозподілу фінансових ресурсів через місцеві бюджети було незначним, тому «регіоном-донором» її можна було вважати тільки умовно.

На сьогодні, як би це не звучало жорстко, руйнування значної частини виробничого потенціалу Луганської та Донецької областей, певною мірою, спрощує завдання структурної перебудови їхніх економік, але й потребує гармонізації та узгодження новацій призначених саме для Донбасу з загальноукраїнською програмою реформ і вимагає їх поширення на всю Україну. Разом з цим, руйнування морально і фізично застарілої промисловості, відкриває можливості для розбудови ресурсоефективних підприємств, сучасних доріг і комунікацій, житла, системи освітніх, медичних і соціальних закладів, які дозволять забезпечити сталий розвиток у ХХІ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна частка праць українських

вчених присвячена дослідженню структури економіки старопромислових регіонів України. Зокрема, в працях О. Амоші, В. Гейця, В. Ляшенка, О. Мартякової, О. Снігової, І. Одотюка, І. Хаджинова та ін. [1-4]. Незважаючи на зростаючий інтерес до даної наукової проблеми та активізацію наукових розробок у цьому контексті, залишаються недостатньо висвітленими тенденції галузевої структури економіки в умовах політичної й економічної нестабільності, а також не розроблені напрями структурної трансформації старопромислових регіонів на засадах диверсифікації та неоіндустріальних процесів. Це є особливо актуальним в контексті стимулювання виходу старопромислових регіонів із кризи та забезпечення їх ефективного розвитку.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей функціонування галузей економіки старопромислових регіонів в умовах нестабільності та обґрунтування необхідності здійснення структурної перебудови на основі новітніх технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. При відбудові економіки Донбасу необхідно акцентувати увагу на стратегічному плануванні розвитку територій у напрямі погодження зусиль влади, суспільства, бізнесу щодо зосередження на перспективних та невикористаних раніше ресурсах регіону й концентрації на довгострокових цілях розвитку територій. В Україні розроблено пакет реалізації заходів із відновлення Донбасу, але цей процес повинен здійснюватися не на засадах старої парадигми промислової політики, а на сучасній технологічній базі. Промисловість цього регіону, зокрема таких традиційних галузей спеціалізації, як паливно-енергетичного комплексу, чорної металургії, хімічної промисловості, машинобудування, має стати конкурентоспроможною на глобальному рівні та генерувати становлення нових видів діяльності для розширення присутності на внутрішнього ринку, нарощування експортного потенціалу, а також вирішувати соціальні проблеми регіону.

Донецька та Луганська області – найбільші в Україні за своїм промисловим потенціалом. Основною причиною падіння об-

сягів промислового виробництва на контрольованій українською владою території, є зупинка підприємств металургійної та коксохімічної галузі або скорочення завантаження їх промислових потужностей, обумовлене обмеженням постачання сировини, відвантаження готової продукції, розривом міжгалузевих зв'язків. Чинниками, що створюють логістичні обмеження, є пошкодження транспортної (автомобільних та залізничних доріг) і енергетичної інфраструктури (ліній електропередач, газопроводів), відновлення роботи яких потребує значних капіталовкладень.

У галузевій структурі промислового виробництва Донецької області до початку озброєного конфлікту переважали металургійна та хімічна промисловість, галузі паливно-енергетичного комплексу, машинобудування. Область була основним виробником металопродукції, продукції машинобудування і хімічної промисловості. Характерною рисою господарського комплексу області було поєднання потужної промисловості з багатогалузевим сільським господарством, на розвиток якого останнім часом робився значний акцент, з подальшою перспективою виходу продукції на світові ринки.

Промисловий потенціал Луганської області характеризувався як багато галузевий, де провідні позиції посідали добувна промисловість, важке машинобудування та нафтопереробка. Починаючи з 2014 р. падіння промислового виробництва у Донецькій та Луганській областях було найбільшим серед інших областей України (табл. 1).

Дані таблиці свідчать, що у Донецькій області обсяги промислового виробництва в 2014 р. порівняно з аналогічним попереднім періодом скоротились на близько 30% [6]. Найбільш значущим падіння обсягів виробництва за період з 2014 р. по травень 2015 р. було в добувній промисловості (у 1,7 раза). Причиною падіння є втрата контролю над значною часткою вугільних шахт (60% шахт залишилось на території, непідконтрольній українській владі, у т.ч. 100% шахт, що видобувають антрацитове вугілля (Сніжне, Шахтарськ, Торез). Значним було падіння обсягів промислового виробництва (у 1,3 раза) в переробній промисловості.

Сфера реального сектору економіки старопромислових регіонів України,
% до попереднього року

Область	2013 р.	2014 р.	Січень-березень 2015 р.	Березень 2015 р.	Березень 2015 р. до лютого 2015 р.
Індекси промислової продукції					
Дніпропетровська	98,5	92,5	89,1	85,2	107,2
Донецька	93,6	68,5	47,5	50,6	121,6
Запорізька	97,1	96,8	92,4	86,4	101,0
Луганська	91,1	58,0	12,0	10,0	96,0
Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва					
Дніпропетровська	131,1	94,0	96,0	98,1	98,6
Донецька	105,8	96,2	67,3	65,1	74,0
Запорізька	134,4	96,3	95,1	97,3	99,7
Луганська	103,5	82,3	43,8	42,8	45,9

Джерело: Примітка: * без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: Складено автором за даними [5].

Негативні наслідки цього конфлікту відслідковуються також за такими видами економічної діяльності, як: виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність (падіння індексів промислового виробництва за цей період становило близько 4 рази), виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, а також виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (практично у 2,5 раза).

У Луганській області обсяги промислового виробництва в 2014 р. по відношенню до відповідного періоду попереднього року скоротились майже у 2 рази, а на початку 2015 р. становили лише трохи більше 10% до відповідного періоду 2014 р. [7] Спостерігаються позитивні тенденції у сфері сільського господарства, де у 2014 р. обсяг сільськогосподарського виробництва становив понад 80% до відповідного періоду 2013 р., а на початку 2015 р. скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва наближалось до 50% до відповідного періоду попереднього року проти 88% у промисловості.

Статистичні дані щодо економічного становища Луганської області надають змогу провести детальніше оцінювання лише за I півріччя 2014 р. Спад обсягів продукції за цей період проти січня–червня 2013 р. спо-

стерігався у більшості основних видів промислової діяльності. Найбільш значущим він був у сфері видобування сирої нафти – на 38%, природного газу – на 36%, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів – на близько 30% [8].

Динаміка зміни структури промисловості Луганської області за обсягами реалізованої продукції підтверджує втрату контролю над переважною часткою промислових активів базових галузей Луганської області (на час проведення дослідження відсутні дані, що характеризують динаміку змін обсягів виробництва по Луганській області. Інформація обмежується структурою реалізованої продукції за 2014 р. та січень–травень 2015 р.) [6].

Так, у структурі обсягів реалізованої промислової продукції області частка металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів скоротилась у 18 разів, а частка машинобудування – практично у 2 рази. Це в цілому визначило скорочення у структурі промисловості області частки переробної промисловості у 1,2 раза. Одночасно у структурі переробної промисловості області відчутно зросли частки виробництва готових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (більш ніж у 3 рази), виготовлення виробів з деревини, паперу та по-

ліграфічної діяльності (майже у 3 рази), виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої продукції (у 2 рази) та виробництва хімічних речовин та хімічної промисловості (більш ніж у 1,5 рази). Отже, воєнні дії на території Донецької та Луганської областей призвели до негативних наслідків в усіх галузях економіки регіону.

Значними були втрати Донецької області в металургійній галузі. Область втратила близько 60% її виробничих потужностей через втрату двох (із трьох) потужних вузлів металургійної промисловості області: Донецько-Макіївського та Єнакіївського, до яких входять найбільш значущі підприємств металургійної галузі [6]. Проте частка металургійної галузі в структурі реалізованої промислової продукції Донецької області в I півріччі 2015 р. по відношенню до 2014 р. практично не змінилась. Це відбулося переважно за рахунок збереження на території, підконтрольній українській владі, виробничих активів двох найбільш потужних підприємств чорної металургії Донецької області – ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» та ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь».

Позитивно впливає на перспективу розвитку металургійної галузі в нових економічних та політичних умовах збереження на території області, підконтрольній українській владі, виробництв, що забезпечують основний технологічний процес металургійного виробництва. При оцінюванні можливості розвитку металургійної галузі у нових економічних та політичних умовах позитивним є безперешкодна можливість щодо отримання рудної сировини з Криворізького басейну. Навіть при тимчасових незручностях в умовах пошкодженої транспортної інфраструктури їх згладжування, а також розширення можливостей відвантажування готової продукції можливі за рахунок використання ДП «Маріупольський морський торговельний порт».

На наш погляд, для посилення конкурентних позицій металургійних підприємств області необхідно було б реалізувати напрями, що додатково обґрунтовують можливість розвивати галузь в нових економічних та політичних умовах – модернізація устаткування, впровадження енергозберігаючих

технологій, освоєння альтернативних джерел енергії. Зазначимо, що додатковим чинником, який позитивно впливає на можливості розвитку металургійної галузі є наявність на території, підконтрольній українській владі, металомістких галузей, зокрема машинобудування і металообробки, а також зростаюча місткість внутрішнього ринку, обумовлена потребою відбудови інфраструктури Донецької та Луганської областей; широкий перелік підприємств – трейдерів металопродукції.

Можливості ефективного розвитку металургійної галузі Донецької області ускладнюються проблемами видобутку антрацитового вугілля та виробництва коксу, оскільки 100% шахт, що видобувають антрацитове вугілля (Сніжне, Шахтарськ, Торез, Ровеньки), перебувають на території, не підконтрольній українській владі. До покращення ситуації з метою унеможливлення зупинки металургійних підприємств тимчасово збільшились поставки коксу з Польщі.

Питома вага металургійного виробництва Луганської області, підконтрольній українській владі, за структурою обсягів реалізованої промислової продукції у I півріччі 2015 р. скоротилась порівняно з 2014 р. у 18 разів – з 36,2 до 2%. Це відбулося внаслідок окупації частини території області [6].

Негативні тенденції спостерігаються в хімічній промисловості Донецької області. Частка реалізованої промислової продукції у сфері виробництва хімічних речовин та хімічної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції у січні – травні 2015 р. скоротилась у 2 рази порівняно з 2014 р. [6].

Провідне підприємство хімічної промисловості області концерн «Стирол», який виробляв 80% обсягів хімічної продукції області, знаходиться на території, не підконтрольній українській владі. З 15 підприємств різної спеціалізації хімічної промисловості, що виробляли широкий спектр хімічної продукції (мінеральні добрива, пластмасові та хімічні реагенти, аміак, сірчана кислота, вибухові речовини тощо), на території Донецької області, підконтрольній українській владі, з найбільш значущих залишились ДП «Костянтинівський хімічний завод», хіміко-металургійна фабрика ТОВ «Маріуполь-

ський металургійний комбінат ім. Ілічча», Краматорський завод емалей, Маріупольський завод ізоляційних матеріалів, Слов'янський завод «Тореласт», Держинський фенольний завод тощо. В Луганській області у I півріччі 2015 р., порівняно з 2014 р., питома вага хімічної галузі за обсягами реалізації продукції за видами економічної діяльності зросла практично у 2 рази [7]. Це забезпечується функціонуванням на території Луганської області потужних підприємств галузі, а саме – ПрАТ «Севродонецьке об'єднання «Азот», ТОВ «Рубіжанський трубний завод», ДП «Хімічний завод Південний», РКХЗ «Зоря».

Підкреслимо, що через бойові дії виробничі потужності хімічної галузі на територіях, підконтрольних українській владі, суттєво не постраждали. Основними обмежувальними чинниками функціонування підприємств хімічної галузі є наявність енерго-сировинного ресурсу (природного газу) за цінами, що забезпечують конкурентоспроможність продукції, та стабільність у забезпеченні електроенергією. Луганська ТЕС, що забезпечує підприємства області електроенергією, знаходиться в районі ведення бойових дій.

Таким чином, з огляду на зазначені обмеження, актуальним є розвиток хімічної галузі на неоіндустріальній основі. Частка машинобудування у загальному обсязі реалізованої продукції в Донецькій області за I півріччя 2015 р. незначно (в 1,2 рази) скоротилась порівняно з 2014 р. Це відбулося переважно за рахунок фактичного функціонування на території, підконтрольній українській владі, значної частки провідних підприємств машинобудівельної галузі, представлених підприємствами важкого машинобудування та виробництвом сільськогосподарської техніки, устаткуванням для хімічної промисловості та побутової техніки.

Переважаюча кількість машинобудівних підприємств не постраждали від бойових дій. Збереглися основні центри, що концентрують промисловий потенціал машинобудівельної галузі, за певними напрямками з переважанням важкого машинобудування. У містах Маріуполь, Краматорськ, Костянтинівка, Артемівськ сконцентровано підприємства важкого машинобудування з ви-

робництва верстатів, машин та устаткування для металургії, добувної та будівельної промисловості, у Маріуполі, Авдіївці та Слов'янську – сільськогосподарської техніки та виробництва електричного устаткування, у Маріуполі та Краматорську – виробництво автотранспортних засобів й виробництво побутової техніки.

Питома вага продукції підприємств машинобудування в Луганській області, підконтрольній українській владі, у I півріччі 2015 р. скоротилась майже у 2 рази і становила трохи більше 5%. Завдання з відновлення економіки Донбасу потребує відбудови машинобудування. Додатковим стимулом щодо відновлення та розвитку в Донецькій та Луганській областях машинобудівельної галузі стає збереження на території, підконтрольній українській владі потужної науково-дослідної бази.

Значною перевагою розвитку промисловості виробництва будівельних матеріалів на території Донецької області, підконтрольній українській владі, є їх виготовлення на власній сировині, яка представлена родовищами піску, будівельного та облицювального каменю, азбесту, гіпсу, крейди, вапняків та доломітів, вогнетривкої та керамічної глини, щебеню, цегельно-черепичної сировини.

Поєднання територіального розташування корисних копалин та високого рівня їх промислового освоєння, обумовило виокремлення окремих центрів виробництва будівельних матеріалів. На території Донецької області, підконтрольній українській владі, це виробництво цементу, скла, вапна, гіпсових сумішей, керамічних виробів, а також вироблення металоконструкцій для будівництва, плит, проводів і кабелю, шиферу, готових для використання бетонних сумішей та цегли, черепиці, виробів з глини.

Структура виробництва матеріалів для будівництва в Луганській області базується передусім на розвинутій хімічній промисловості області і представлена виробництвом термоізоляції, плит, труб та профілів з пластмас, вироблення металоконструкцій для будівництва, плит, проводів і а також цегли, черепиці. Потреба відбудови інфраструктури, системи життєзабезпечення Донецької та Луганської областей, підконт-

рольних українській владі, може надати новий поштовх розвитку виробництва будівельних матеріалів в областях та забезпечить їх ефективне функціонування.

Донбас – старопромисловий регіон, який потребує структурної перебудови на новітній технологічній основі. Значний досвід структурної перебудови та диверсифікації економіки старопромислових регіонів, мають такі країни як Велика Британія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Бельгія, де концентрація важкої та видобувної промисловості є найбільшою у Європі.

Реалізація плану дій Угоди про асоціацію між Україною та ЄС а також спрямованість України на поступову інтеграцію у європейський соціально-економічний простір та необхідність адаптації загальних принципів державної регіональної політики, у межах якої здійснюється структурна перебудова національних економік країн – членів Європейського Союзу (ЄС), до вимог ЄС дають можливість скористатися досвідом європейців.

Доцільно підкреслити, що політика ЄС щодо структурної перебудови старопромислових регіонів базується на Концепції спільного розвитку, на яку покладається завдання посилення ефекту від структурної політики. Метою сприяння структурній перебудові економіки старопромислових регіонів є стимулювання розвитку регіонів промислового спаду – у минулому промислово розвинених територій, які в процесі структурної перебудови економіки або під тиском кон'юнктурних чинників ринку перебувають у занепаді. Принциповими положеннями політики ЄС щодо розвитку старопромислових регіонів і вирішення соціально-економічних проблем їх реструктуризації полягає у забезпеченні економічного розвитку Європейського Союзу та окремих регіонів загалом; пріоритетне працевлаштування працівників, які вивільнились з ліквідованих унаслідок реструктуризації підприємств; створення нових робочих місць, перекваліфікація кадрів, розвиток соціальної інфраструктури малих шахтарських міст, недопущення значного зниження доходів населення; розвиток малого та середнього підприємництва; піднесення культури самозайнятості населення, стимулювання при-

ватного підприємництва; залучення інвестицій і розвиток корпоративного підприємництва; впровадження інноваційних наукомістких виробництв, розвиток рекреаційного сектора та туризму на території старопромислових регіонів; організація суспільних робіт; сприяння переселенню вивільнених працівників та їх сімей в інші регіони країни.

Сприяння ЄС структурній перебудові старопромислових регіонів здійснюється в межах регіональної політики ЄС на підставі вирішення таких завдань, як:

- концентрація впливу на розвиток старопромислових регіонів за окремими обмеженими напрямками;

- посилення синергетичного впливу структурних фондів та досягнення ефекту у суміжних галузях економіки;

- урівноваження розподілу коштів Європейського фонду регіонального розвитку, метою якого є інвестування в промисловість, між інфраструктурними та виробничими інвестиціями;

- раціональний розподіл коштів між національним і регіональним рівнем.

У процесі структурної перебудови економіки старопромислових регіонів концентрація коштів структурних фондів ЄС здійснюється за такими напрямками:

- розвиток та активізація економічного потенціалу старопромислових регіонів, диверсифікації економічної діяльності;

- фінансування науково-дослідних робіт та експериментальних розробок;

- інфраструктурні інвестиції на оздоровлення та модернізацію традиційних галузей промисловості для розвитку альтернативних видів економічної діяльності без розширення базової інфраструктури;

- інвестиції в інфраструктуру загальногосподарського призначення, в економічну інфраструктуру та інфраструктуру туризму – дороги, аеропорти, установи для надання професійної освіти та підвищення кваліфікації, створення промислових та бізнес-парків, центрів малого та середнього бізнесу, наукових парків та бізнес-інкубаторів, відродження покинутих промислових майданчиків, розвиток електронно-інформаційного та телекомунікаційного простору;

– вдосконалення промислового розвитку на підставі впровадження інформаційних технологій, технічної та технологічної модернізації промисловості;

– збільшення виробничого сектора та підтримка промисловості як основи розвитку підприємництва; забезпечення повторного використання промислових площадок;

– реабілітація та розвиток депресивних територій: сприяння розширенню та активізації їх економічного потенціалу; підтримка промислових підприємств, розміщених на депресивних територіях, сприяння активному впровадженню нових технологій;

– підвищення привабливості територій для розвитку можливостей становлення нових видів економічної діяльності;

– покращення екологічного стану навколишнього середовища;

– сприяння розвитку внутрішнього та міжнародного туризму;

– покращення використання сільськогосподарських ресурсів старопромислових регіонів;

– створення розширених можливостей зайнятості як альтернатива скороченню зайнятості в промисловості; сприяння населенню у розвитку підприємницької діяльності; підтримка малого та середнього підприємництва; розвиток ділової та підприємницької інфраструктури, що обслуговує підприємницьку діяльність на території старопромислових регіонів.

Загалом реструктуризація старопромислових регіонів у країнах Західної Європи здійснювалась протягом 30–40 років і була обумовлена конкуренцією імпортової нафти та переміщенням виробництва традиційних старих галузей економіки у регіони з низкою конкурентних переваг. Старопромислові регіони Європейського Союзу охопив процес деіндустріалізації та реіндустріалізації на базі впровадження нових технологій та зниження зайнятості в традиційних галузях.

Акценти у вирішенні соціально-економічних проблем реструктуризації економіки староромислових регіонів були зроблені на об'єднанні приватного та державного капіталу, створенні організаційно-управлінських структур різних правових форм, діяльність яких спрямовувалась на

проектне фінансування розвитку малого підприємництва, створенні малих виробничих підприємств та фінансуванні венчурних проектів. Найбільший розвиток у країнах Західної Європи отримали заходи щодо створення нових робочих місць і розвитку підприємницьких ініціатив. Джерелами фінансування стали Програми розвитку Європейського Союзу.

В Україні ухвалено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 р. [9]. Основні положення якої, у межах секторального підходу, спираються на необхідність підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів шляхом оптимізації та диверсифікації структури економіки. При викладенні стратегічних цілей стратегії враховуються окремі положення світового досвіду стосовно структурної перебудови економіки регіонів: підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів на підставі розвитку інноваційної діяльності; розвиток підприємницького середовища; раціональне використання природно-ресурсного потенціалу; посилення міжгалузевої координації в процесі формування та реалізації регіональної політики. Варто зауважити, що у подальшому увага акцентується переважно на диверсифікації сільськогосподарського виробництва та розвитку альтернативних видів економічної діяльності в сільській місцевості.

Поряд із цим гостра необхідність диверсифікації економіки старопромислових регіонів залишається поза межами стратегії, хоча й визнається наявність загрози консервації недосконалої структури економіки окремих старопромислових регіонів (зокрема Донецької та Луганської областей). Подолання залежності від кон'юнктури зовнішніх ринків та значної інтегрованості до російського ринку, а також монофункціональності промисловості можливо шляхом здійснення структурної перебудови на базі неоіндустріальних процесів як в національній економіці в цілому, так і в цих регіонах зокрема.

Кабінетом Міністрів України здійснюється робота щодо розроблення державних програм із відновлення зруйнованої виробничої та соціальної інфраструктури Донбасу з визначенням обсягів руйнувань та об'єктів

інфраструктури, що потребують першочергового відновлення, обсягів фінансування відповідних заходів, термінів виконання робіт, відповідальних суб'єктів за належне та своєчасне виконання програмних заходів тощо. Серед напрямів поновлення економічної діяльності у Донецькій та Луганській областях:

- відновлення пошкодженої інфраструктури (доріг, залізничної інфраструктури, електричних та водопровідних мереж);

- відновлення та забезпечення безперебійного енерго-, газо- та водопостачання об'єктів соціальної сфери, освіти, охорони здоров'я та промисловості;

- відновлення роботи комунального транспорту;

- залучення до відновлювальних робіт вітчизняних підприємств та організацій на основі міжрегіональної співпраці й кооперації;

- створення умов для збільшення вітчизняних та іноземних інвестицій у розбудову і реконструкцію об'єктів інфраструктури;

- максимальне спрощення адміністративних процедур, що регулюють діяльність малого та середнього бізнесу;

- створення соціально-економічних стимулів для зростання інвестиційної активності та збільшення трудової зайнятості;

- реалізація, із залученням коштів міжнародної технічної допомоги і ресурсів міжнародних фінансових організацій, проєктів реабілітації промисловості, реконструкції та відновлення інфраструктури.

Висновки. Узагальнюючи вищезазначене підкреслимо, що важливим для забезпечення позитивних кроків з відновлення промисловості Донбасу є ініціювання Проєкту Закону України «Про спеціальний режим здійснення господарської та інвестиційної діяльності в окремих районах Донецької та Луганської областей», яким передбачено стимулювання державою бізнесу до розбудови інвестиційно-інноваційної інфраструктури регіону за допомогою створення наукових і технологічних парків та промис-

лових інвестиційних зон індустріальних парків. Завдяки цьому підвищиться частка інноваційно активних підприємств Донецької та Луганської областей, активізується взаємовигідне співробітництво між наукою, освітою і виробництвом, зростатиме експортний потенціал регіону з виробництва продукції високого ступеня переробки, зросте кількість інноваційних проєктів. Це дасть можливість збільшити надходження до державного і місцевого бюджетів та підвищити добробут населення, що в кінцевому результаті знизить рівень соціальної напруженості в регіоні.

Література

1. Ляшенко В. И. Финансово-регуляторные режимы стимулирования экономического развития: введение в экономическую режимологию: моногр. / В. И. Ляшенко; НАН Украины, Ин-т экономики промышленности. – Донецк, 2012. – 370 с.

2. Високотехнологічна сфера промисловості України: ресурсні можливості розвитку : монографія / [Одотюк І. В., Саліхова О. Б., Мусіна Л. А. та ін.]; за ред. д.е.н. Одотюка І. В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України» – К., 2013. – 392 с.

3. Старопромислові регіони України в післякризовий період: проблеми ефективного розвитку / О. Ю. Снігова // Економіка пром-сті. – 2011. – № 1. – С. 14–20

4. Хаджинов І. В. Старопромислові регіони України: тенденції розвитку / І. В. Хаджинов // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Випуск 1. – Том 3. – С. 72–78.

5. За даними державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://ukrstat.gov.ua/>

6. За даними Головного управління статистики у Донецькій області: [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.donetskstat.gov.ua/>

7. За даними Головного управління статистики у Луганській області: [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://lg.ukrstat.gov.ua/>

8. Повідомлення Головного управління статистики у Луганській області [Електронний ресурс]. – Доступний з : lugostat.lg.ua/files/obl_0614.doc

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 06.08.2014 р. № 385 [Електронний ресурс] / офіц. сайт Верховної Ради України – Доступний з : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p#n11>

СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЭКОНОМИКИ ДОНБАССА В УСЛОВИЯХ
ПОЛИТИЧЕСКОЙ И ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

Л. В. Шинкарук, д. э. н., профессор, Государственное учреждение «Институт экономики и прогнозирования Национальной академии наук Украины»

В статье анализируются тенденции функционирования отраслей экономики региона в условиях экономической и политической нестабильности. Выделены структурные особенности экономики Донбасса и обоснована необходимость проведения структурной перестройки на базе неоиндустриальных процессов. Доказана необходимость учета опыта стран Европейского Союза при проведении структурной перестройки и диверсификации экономики старопромышленных регионов Украины.

Ключевые слова: старопромышленные регионы, структура экономики, отраслевая структура старопромышленных регионов, диверсификация экономики старопромышленных регионов Украины, экономическая нестабильность, структурная перестройка, угольная промышленность, неоиндустриализация Донбасса.

STRUCTURAL FEATURES OF DONBASS ECONOMY IN THE CONDITIONS OF POLITICAL
AND ECONOMIC INSTABILITY

L. V. Shynkaruk, D.E., Prof., State Institution «Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine»

The trends in the functioning of the sectors of the regional economy in the conditions of economic and political instability are analyzed. The structural features of the economy of Donbass and the necessity of structural adjustment on the basis of neo-industrial processes are pointed out. The necessity of considering the experience of EU countries in the structural adjustment and diversification of the economy of old industrial regions of Ukraine is emphasized.

Keywords: old industrial regions, structure of economy, sectoral structure of old industrial regions, diversification of economy of old industrial regions of Ukraine, economic instability, structural adjustment, coal industry, Donbass neoindustrialization.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Пилипенко Г. М.

Надійшла до редакції 12.10.15.